

SZÉP ÁRPÁD*

A menedékjog mint a büntetőjogi felelősségre vonás akadályja

akár ezen, akár más – esetleg kevésbé súlyos – bűncselekmények esetében hogyan alakulhat a büntetőjogi felelősségre vonás, ha a tágabb értelemben vett hagyományos büntetőjogi eszközrendszer mellett a menedékjogi szabályokat is érvényre kell juttatnia az állami szerveknek? Ezt kívánja megválaszolni ez a tanulmány, egyes konkrét jogeseteken keresztül kitérve a büntetőjogi felelősségre vonást akadályozó jogszabályi és gyakorlati problémákra.

1. Bevezető

A modern menedékjog kialakulásának hajnalán, 1951. június 13-án deklarálta a Nemzetközi Bíróság az ún. Haya de la Torre-ügyben,¹ hogy „alapvetően a menedékjog nem akadályozhatja az igazságszolgáltatás működését. A menedékjogból eredő biztonság nem jelenthet védelmet a jogszabályok rendes alkalmazásával és a jogszerűen felállított törvényszékek ítélkezésével szemben.”

Ez a jogelv megjelent a mai menedékjogi szabályozás gerincét alkotó, a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény (a továbbiakban: Genfi Egyezmény)² szabályai között. A Genfi Egyezmény 1. cikk F pontja a következőképpen rendelkezik:

„Az egyezmény rendelkezései nem alkalmazhatók az olyan személyre, akiről alapos okkal feltételezhető, hogy

a) béke elleni, háborús-, vagy emberiség elleni, az ilyen bűncselekményekről rendelkező nemzetközi okmányokban meghatározott bűncselekményt követett el;

b) a menedéket nyújtó országban kívül, az országban menekülteként történő befogadását megelőzően súlyos, nem politikai bűncselekményt követett el;

c) az Egyesült Nemzetek céljaiba és elveibe ütköző cselekményekben bűnös.”

Ebből látható, hogy alig másfél hónappal az ítélet meghozatala után az abban foglalt elvi jellegű megállapítás konkrét jogszabályi formát öltött, ami a jogkövetkezmény (az egyezmény alkalmazhatatlansága, tehát a menekült jogállás megtagadása) mellett felsorolta azokat a cselekményeket, amelyek elkövetése összeegyeztethetetlen a menedékjoggal. Kérdés ugyanakkor, hogy

2. Alapvetés

Szükséges mindenekelőtt leszögezni, hogy a menekültek jogsérelem, sok esetben bűncselekmények elszünetelői, tehát büntetőjogi szempontból sértetti pozícióban helyezkednek el. Ez nem jelenti azonban azt, hogy akár a menekültek, akár a menedékkérők között ne lehetnének, illetve ne lennének olyanok, akik maguk is elkövetőnek minősülnek egy vagy több bűncselekmény szempontjából. Szomorú tény például, hogy a 191 ember halálát és mintegy 1500 sérültet okozó 2004-es madridi vonatrobantásos merénylet egyik elkövetője is hónapokat töltött álneven, menedékkérőként Magyarországon.³ Hogy a probléma most is aktuális, jelzi, hogy a tanulmány kéziratának lezárása előtt pár nappal egy olyan pakisztáni állampolgár kért hazánkban menedékjogot, aki kérelmét arra alapozta, hogy többször megfordult egy tálib kiképzőtelepen, majd ezt követően társával együtt egy buszon bombát helyezett el, amely több embert megölt. Ezt követően, amikor újabb merénylet elkövetésével akarták megbízni, apja tanácsára inkább külföldre távozott.

E tanulmány a hasonló jogi helyzetű – menedéket kérő bűnelkövető – személyekre, ugyanakkor semmiképpen nem célja azt sugallni, hogy a menekültek, menedékkérők többsége, vagy akár csak jelentős része bűncselekmény elkövetője lenne.

³ A. B. marokkói állampolgár A. M. A. szír állampolgárként kért menedéket Magyarországon 2004. április 15-én. Valós személyazonosságát és a terroristámadásban való érintettségét eltitkolta. Az eljárás folyamán állampolgárságára való nyilatkozatát akként módosította, hogy ő valójában palesztin. A menekültügyi hatóság 2004. július 12-én elutasította a kérelmet. A döntéssel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelmet a Fővárosi Bíróság 2005. február 25-én jogerősen elutasította. A terrorista támadás egyik elkövetője nagyjából egy év magyarországi tartózkodás után Szerbiába távozott, ahol elfogták, azonosították, mint a terror-támadás elkövetésével gyanúsított személyt, majd kiadták Spanyolországban. Madridi robbantót adott ki Belgrád Spanyolországban (http://www.origo.hu/nagyvilag/20050925madridi.html; letöltés ideje: 2012. november 15.)

* Doktorandusz (PPKE-JÁK)

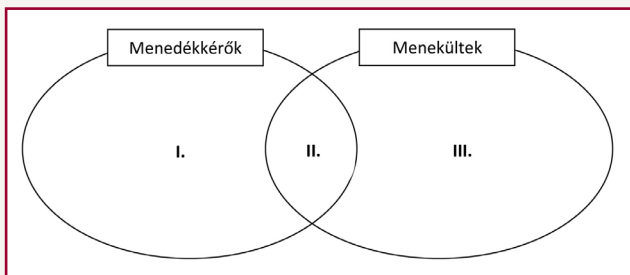
¹ Nemzetközi Bíróság: Haya de la Torre-ügy (Kolumbia/Peru) Forrás: <http://www.icj-cij.org/docket/files/14/1937.pdf> (letöltés ideje: 2012. május 2.)

² Magyarországon – az 1967. január 31. napján kelt kiegészítő jegyzőkönyvével együtt – kihirdette az 1989. évi 15. tvr.

3. Alapfogalmak

3.1. Menedékkérő, menekült

Sajnos tipikusnak mondható, hogy a köznyelv – de számos esetben a szaknyelv is – egymás szinonimájaként használja a menekült és a menedékkérő terminusokat, annak ellenére, hogy a két fogalom értelmezési tartománya leginkább két egymást metsző halmazként képzelhető el.

Az egyik részhalmazt (I.) alkotják azok a menedékkérők, akikre nem érvényesek a menekült-definíció⁴ tartalmi elemei. Az utóbbi évek tapasztalatai szerint az Európai Unió tagállamaiban menedéket kérő személyek kb. 70–80%-a⁵ ebbe a kategóriába esik. A két halmaz metszetét (II.) azok alkotják, akik menedéket kérnek és menekültkénti elismerésükre sor is kerül. A harmadik részhalmaz (III.) azokat a személyeket foglalja magában, akikre teljesülnek a menekültdefiníció tartalmi elemei (leegyszerűsítve: a meghatározott okok miatt üldözik a hazájukban), ugyanakkor valamilyen oknál fogva nem kérnek menedéket. Ilyen ok lehet az, hogy az adott személy más módon tudja rendezni a tartózkodását a „menedék” országában, és ezért nem fordul a hatóságokhoz védelemért; hogy nem tud a menedékkérelmet előterjesztésnek lehetőségéről, ezért elmulasztja azt; hogy nem bízik a hatóságokban, és az illegális tartózkodás következményeit is vállalva, inkább nem fordul védelemért hozzájuk. Utóbbi csoport méretéről, arányáról az említett okok miatt becslések sem készülnek, hiszen az ide tartozó személyek az állami szervek számára „láthatatlanok”. Épp emiatt a látencia miatt a továbbiakban a menekült

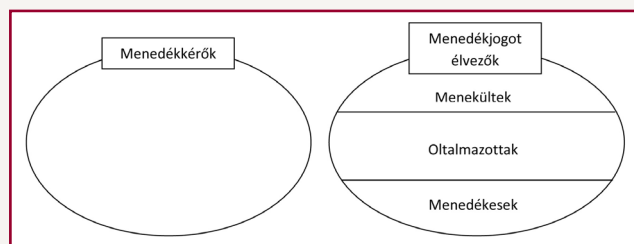
⁴ Genfi Egyezmény 1. cikk A pont (2): [Menekült az] aki faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkező és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.

⁵ Így az Eurostat adatai szerint a 2011-ben az Unió tagállamaiban meghozott 237 410 döntésből 177 895 (75%-uk) elutasító volt, a maradék 25%-nyi pozitív döntés magában foglalja a menekülteket, valamint a kiegészítő jellegű védelmi formákat, valamint az egyéb, humanitárius védelemben részesítetteket. ([http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:First_instance_decisions_on_\(non-EU-27\)_asylum_applications,_2011_\(number,_rounded_figures\).png&filetimestamp=20121012123318](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:First_instance_decisions_on_(non-EU-27)_asylum_applications,_2011_(number,_rounded_figures).png&filetimestamp=20121012123318); letöltés ideje: 2012. november 19.)

terminust nem tartalmi, hanem formai szempontból alkalmazom, azokra a személyekre, akik menedékkérőként kérték és az erre vonatkozó eljárás keretében meg is kapták (II.).

3.2. Menedékjog, a menekülttől eltérő, más védelmi formák

A magyar jogszabályi környezetre vonatkoztatva a fentieket, érdemes kiemelni, hogy menedékjogot Magyarországon nem csak a menekültek élveznek, hanem a vonatkozó magyar jogszabály, a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Met.) 3. § (2) bekezdése értelmében az oltalmazottak és a menedékesek is.⁶ A korábban említett halmaz-analógiáját folytatva, a második halmazt át kell keresztelni menedékjogot élvezőkre, amely három, a menedékkérők halmazával metszetet alkotó részhalmazra kell osztani. E három részhalmaznak felel meg a három védelmi kategória: a menekült, az oltalmazott és a menedékes jogállás. Utóbbi kategória jelenleg pusztán elvi lehetőségként létezik, nincs egyetlen személy sem, aki Magyarországon ilyen jogállást élvezne. Ennek megfelelően a továbbiakban menedékjogot élvező személyek alatt a menekülteket és az oltalmazottakat értem.

A menedékjog a Met. 2. § c) pontja alapján jogcím a Magyarország területén való tartózkodásra, és egyidejűleg védelmet jelent a visszaadással, a kiutasítással és a kiadatással szemben. Függetlenül attól, hogy a törvényi definíció nem terjed ki rájuk, tartalmilag megfelelnek ennek azok a személyek is, akik a nemzetközi védelem egyes formáiból kizártak, de esetükben a visszaküldés tilalma fennáll. Mely esetek tartozhatnak ide? A visszaküldés tilalma (ún. non-refoulement)⁷ nem a menedékjogi rezsimből, hanem – az Emberi Jogok Európai Egyezményének és az Európai Unió Alapjogi Chartájának megfelelően – a halálbüntetés⁸ és a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés⁹ kivételt nem tűrő, abszolút tilalmából ered. Ennek

⁶ Met. 3. § (2): A Magyarország által menekültként, oltalmazottként, valamint menedékesként elismert személy menedékjogot élvez.

⁷ Met. 45. § (1): A visszaküldés tilalma fennáll, ha az elismerését kérő származási országában faji, illetve vallási okok, nemzeti hovatartozása, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozása, avagy politikai meggyőződése miatt üldözöttség veszélyének vagy halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek lenne kitéve, és nincs olyan biztonságos harmadik ország, amely befogadja.

⁸ Az Európai Unió Alapjogi Chartája 2. cikkének (2) bekezdése: „Senkit sem lehet halálra ítélni vagy kivégezni.”

⁹ Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 4. cikke, az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikke: „Senkit sem lehet kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

megfelelően olyan személyek esetében is fennáll, akik pl. súlyos bűncselekmény elkövetése miatt a bevezetőben említetteknek megfelelően a menekülteként történő elismerésből, vagy a nemzetközi védelem bármely más formájából kizártak, ugyanakkor a származási országba való visszatérésük esetében – akár épp ezen bűncselekmények, akár más okok miatt – halálbüntetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak, vagy büntetésnek lennének kitéve.

Azokat a személyeket, akik Magyarországon menedéket kérnek, de ki vannak zárva a menekült, oltalmazott, illetve menedékes jogállásból, ám esetükben fennáll a visszaküldés tilalma, a Met. 45. § (5) bekezdése alapján az idegenrendészeti hatóság befogadottként ismeri el.¹⁰

E három jogállást, a menekült, az oltalmazott és a befogadott státuszt egységesen kezelem, a nemzetközi védelemben részesített fogalom alatt.¹¹ E tanulmány ugyanakkor elsődlegesen nem rájuk kíván fókuszálni, hanem a menedékkérőkre, tehát azokra a személyekre, akik kinyilvánították nemzetközi védelem iránti igényüket, azonban ügyükben a döntés – hogy a védelemre jogosultak-e és ha igen, annak melyik fajtájára – még nem született meg. A téma szempontjából ugyanis a nemzetközi védelmi státusz a menekültügyi eljárás végeredménye, amit a büntetőjogi relevanciájú körülmények értékelésének függvényében biztosítani, vagy megtagadni, esetleg visszavonni kell.¹²

4. Menedékjog és a büntetőjogi felelősségre vonás

A menedékjogi szabályozásban érvényesülő ún. kizáró okok – ide értve a Bevezetőben említetteket is – a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából nem játszanak szerepet, hiszen a kizáró ok megléte „csupán” azt jelenti, hogy az adott személy menekültként, oltalmazottként, vagy épp menedékesként nem ismerhető el, ugyanakkor szükségszerűen a visszaküldés tilalmának egyidejű megállapításával, és a fentieknek megfelelően, befogadottkénti elismeréssel jár együtt. Emiatt az érintett személy a származási országba nem küldhető vissza, így a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából a helyzetük – két esetkör kivételével – azonos a nemzetközi védelemben részesítettekkel:

¹⁰ Met. 45. § (5) [A] (...) tilalom fennállása esetén a menekültügyi hatóság javaslatára az idegenrendészeti hatóság a külföldit befogadottként ismeri el.

¹¹ A befogadott jogállása jelenleg Magyarországon többféle úton megszerezhető, itt azonban csak azt az esetet tárgyalom, amikor egy menedékkérő esetében a menekültügyi hatóság állapítja meg a visszaküldés tilalmát, és ennek eredményeképpen ismerte el befogadottként az idegenrendészeti hatóság. Nem kerül tárgyalásra a menekültügyi eljárástól függetlenül, kizárólag idegenrendészeti eljárás keretében megszerzett befogadott jogállást.

¹² E körben jelentősége van annak, hogy az adott bűncselekményt mikor követék el, mikor jutott ez a hatóságok tudomására, illetve milyen súlyú bűncselekményről van szó. E tényezők befolyásolják a menedékjog megadását, vagy visszavonását, ugyanakkor ennek a tanulmánynak nem témája a bűncselekmények menekültügyi hatásának vizsgálata.

külföldön elkövetett esetleges bűncselekménye miatt a származási országban nem vonhatók felelősségre.

Ez nem jelent automatikusan mentesülést a felelősségre vonás alól, a büntetőjogi igény érvényesítésének elvi szinten három további lehetősége van:

- ún. biztonságos harmadik országnak való kiadatás révén;
- nemzetközi büntető törvényszéknek való átadás révén;
- a menedék országában, esetünkben tehát Magyarországon.

4.1. Biztonságos harmadik ország

Az első esetkör jogilag nem foglal magában sok specialitást, az egyetlen vonatkozó szabály – a nemzetközi büntetőjogi jogsegélyről szóló törvény 14. § (2) bekezdése¹³ – csupán megerősíti a fentiekből logikusan következő szabályt: ha a visszaküldés tilalma fennáll, tehát az érintett befogadott jogállású, a származási országának nem lehet kiadni. A harmadik ország esetében a kiadatás általános szabályai érvényesülnek, ami sok esetben kedvezőbb lehet, mint a származási országnak való kiadatás, hiszen jellemzően nem érvényesül az ún. kapcsolat-felvételi tilalom (ld. később!). Ezzel együtt könnyű belátni, hogy viszonylag szűk az a kör, amikor „A” ország állampolgára „B” országban menedéket kér és – legalább a kiadatás megtagadásának erejéig – meg is kapja, majd „C” ország kéri az illető kiadatását „B” országtól, adott esetben az „A” ország területén elkövetett cselekmények miatt és ehhez „B” ország hozzá is járul. Bár egy ilyen eset messze nem elképzelhetetlen, a harmadik országnak való kiadatás nem tekinthető a büntetőjogi felelősségre vonás reális megoldásának.

4.2. Nemzetközi Büntetőbíróság

Sajnos hasonló mondható el a nemzetközi büntető törvényszékeknek való átadásról is. Bár a Nemzetközi Büntető Törvényszék statútuma 17. cikkének a) pontja kimondja, hogy az elé utalt ügy elfogadhatatlan, ha az ügyben nyomoz, vagy vádat emel az állam, amelynek joghatósága van felette, kivéve akkor, ha az állam nem tudja, vagy nem hajlandó érdemben lefolytatni a nyomozást, vagy vádeljárást. Eszerint tehát, ha az adott állam nem képes lefolytatni az eljárást, elvileg a Nemzetközi Büntetőbíróság érdemben foglalkozhat az ügygel. A probléma ugyanakkor az, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság egyrészt nem rendelkezik univerzális joghatósággal, másrészt csak bizonyos bűncselekmények, így a népirtás, az emberiség elleni bűncselekmények, a háborús bűncselekmények, és az agresszió tartozik a hatáskörébe.¹⁴ E két tényező együttes hatása

¹³ A nemzetközi büntetőjogi együttműködésről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény 14. § (2): A menedékes, a befogadott, valamint a menekültkénti, illetőleg menedékeskénti elismerését kérő külföldi annak az államnak, ahonnan elmenekült, nem adható ki.

¹⁴ A Nemzetközi Büntetőbíróság alapokmánya

miatt ez sem valós megoldás a gyakorlatban arra, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás megtörténhessen.

4.3. A menedék országa

Valós esélyt a jogos büntetőjogi igény kielégítésére a menedék országában való felelősségre vonás jelentheti, amely azonban, mint látni fogjuk, számos esetben komoly akadályokba ütközik.

Mindezeknek megfelelően a továbbiakban a menedékkérők által elkövetett bűncselekményekkel, és a menedék országában, tehát esetünkben Magyarországon történő felelősségre vonással, annak eszközeivel és lehetőségeivel kívánok foglalkozni, kiemelve a menedékjogi szabályozásból eredő specialitásokat.

Célszerű leszögezni, hogy a magyar jog szerint bűncselekménynek minősülő esetek kerülnek a vizsgálódás középpontjába, hiszen a menedékkérők származási országában bűncselekménynek minősülő cselekedet elképzelhető, hogy a magyar jog szempontjából nem hogy nem bűncselekmény, de még csak nem is jogellenes. Ez esetben a származási ország „jogos” büntetőigénye megvalósíthat üldöztetést és kifejezetten a nemzetközi védelemben részesítés indoka lehet. Így például az iráni Büntető Törvénykönyv 82–93. cikkei értelmében a házasságtörés „Isten elleni bűncselekmény”, amely nőtlen/férjezetlen elkövetők esetében korbácsütésekkel, házasságtörés esetén azonban halálra kövezéssel büntetendő.¹⁵ Ilyen esetben, ha a házasságtörő személy sikeresen elmenekül Iránból Magyarországra, majd a származási ország kéri a kiadatását annak érdekében, hogy „jogos” büntető igényét érvényre juttassa, nem csak a kiadatás megtagadására kerül sor, de a büntetőjogi igény még meg is alapozza a nemzetközi védelmi szükségletet.

5. A menedékkérők által elkövetett bűncselekmények csoportosítása

A téma szempontjából elsődlegesen nem annak van jelentősége, hogy az adott személy élet, vagy éppen nemi erkölcs elleni bűncselekményt követett el. Ennél sokkal lényegesebb az a körülmény, hogy a kérelmező – illetve büntetőjogi szempontból: elkövető, illetve terhelt – a cselekményét hol követte el: belföldön, vagy külföldön?

A menedékkérő ugyanis a fogalmából adódóan mindenképpen külföldi személy, így a csoportosítás úgy is elvégezhető, hogy a külföldi által belföldön, vagy a

külföldi által külföldön elkövetett bűncselekményekről van-e szó. Egyes jól körülhatárolható esetekben komoly büntetőjogi relevanciája van a menedékjogi szabályok érvényesülésének, ahogy a büntetőjogi szabályok is súlyos menedékjogi következményekkel – mindenekelőtt a menedékjog megtagadásával – járhatnak bizonyos esetkörben.

5.1. A menedékkérő által belföldön elkövetett bűncselekmények

Ennek a kérdéskörnek a megítélése egyszerűbb, hiszen az általános szabály szerint¹⁶ a menedékkérő egyértelműen magyar joghatóság alá tartozik, viszonylag kevés speciális szabály érvényesül. Ezek egy része annak köszönhető, hogy a menedékkérő szükségszerűen külföldi személy, így nem követhet el olyan bűncselekményt, amelyet kizárólag magyar állampolgár követhet el, mint amilyen a hazaárulás,¹⁷ vagy a hűtlenség.¹⁸ Ebből a szempontból nincs érdemi különbség a menedékkérők és a más külföldiek által elkövetett cselekmények megítélése között.

Az egyetlen különbséget e kategórián belül a menedékjogi szabályozás a menedékhez való hozzáférés érdekében egy speciális körülmény, az országba való bejutás kapcsán teremti meg. A Genfi Egyezmény 31. cikkének (1) bekezdése szerint „a Szerződő Államok az országba való jogellenes belépésük, vagy tartózkodásuk miatt nem sújtják büntetéssel azokat a menekülteket, akik közvetlenül olyan területről érkeztek, ahol életük, vagy szabadságuk az 1. cikkben foglalt meghatározás értelmében veszélyeztetve volt, és akik engedély nélkül lépnek be területükre, illetőleg tartózkodnak ott, feltéve, hogy haladéktalanul jelentkeznek a hatóságoknál és kellőképpen megindokolják jogellenes belépésüket, illetőleg jelenlétüket.”

Az országba való jogellenes belépés, vagy tartózkodás cselekményét veszi ki – álláspontom szerint büntetőjog-dogmatikailag büntethetőséget kizáró okként – a Genfi Egyezmény az egyébként büntethető és büntetendő cselekmények köréből, ami a gyakorlatban a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (szabálysértési törvény) 204. § (1) bekezdése¹⁹ szerinti tiltott határátlépés vagy ugyan-

¹⁶ Btk. 3. § (1) bekezdésének első fordulója: A magyar törvényt kell alkalmazni a belföldön elkövetett bűncselekményre.

¹⁷ Btk. 144. § (1): Az a magyar állampolgár, aki abból a célból, hogy Magyarország függetlenségét, területi épségét vagy alkotmányos rendjét sértse, külföldi kormánnyal vagy külföldi szervezettel kapcsolatot vesz fel vagy tart fenn, büntetett követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁸ Btk. 145. §: Az a magyar állampolgár, aki állami szolgálatával vagy hivatalos megbízásával visszaélve külföldi kormánnyal vagy külföldi szervezettel kapcsolatot vesz fel vagy tart fenn, és ezzel Magyarország függetlenségét, területi épségét vagy alkotmányos rendjét veszélyezteti, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig, háború idején öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

¹⁹ Szabálysértési törvény 204. § (1): Aki Magyarország államhatárát engedély nélkül vagy meg nem engedett módon lépi át, vagy ezt megkísérli, szabálysértést követ el.

(Forrás: http://untreaty.un.org/cod/icc/statute/99_corr/cstatute.htm; letöltés ideje: 2012. december 7.)

¹⁵ Iráni Büntető Törvénykönyv

(Forrás: <http://www.unhcr.org/refworld/country,LEGAL,,LEGISLATION,IRN,4562d8cf2,4d384ae32,0.html>; letöltés ideje: 2012. december 7.)

ezen jogszabályhely (2) bekezdése²⁰ szerinti úti okmánnyal kapcsolatos szabálysértés, illetve a Btk. 274. §-a szerinti közokirat-hamisítás,²¹ esetleg a Btk. 214. §-a szerinti beutazási és tartózkodási tilalom vétsége²² kapcsán fordulhat elő.

Érdemes megemlíteni, hogy a Genfi Egyezmény nem menedékkérőkre, hanem menekültekre vonatkozik, ráadásul tartalmi és nem formális szempontból kezeli a kérdést. Ennek megfelelően a büntethetőségi akadály bizonyos szempontból visszamenőlegesen érvényesül, függő jogi helyzetet teremtve mindaddig, amíg az adott menedékkérőről ki nem derül, hogy valóban menekült-e. Amennyiben ugyanis menekültkénti elismerésére sor kerül, úgy a Genfi Egyezmény által támasztott büntethetőséget kizáró ok érvényesül. Amennyiben azonban a menedékjog iránti kérelem jogerős megtagadására került sor, akkor az adott külföldi nem tekinthető menekültnek, és így nem vonatkozik rá a Genfi Egyezmény és értelemszerűen az abban foglalt büntethetőségi akadály sem. Ezt a jogértelmezést követi a Legfőbb Ügyészség is, amely szerint a nemzetközi védelemben részesített személyek esetében megállapítható a Btk. 22. § i) pontja szerinti²³ büntethetőséget kizáró ok.²⁴

Annak ellenére, hogy megfelelő védelmet biztosít a menekülteknek, ezt a jogértelmezést számos kritika érte a múltban a Magyar Helsinki Bizottság és az ENSZ Menekültügyi Főbizottság részéről. Álláspontjuk szerint a Genfi Egyezmény 31. cikkével az lenne összhangban, ha ilyen esetekben büntetőeljárás sem indulna, nem csupán az eljárás felfüggesztésére kerülne sor mindaddig, amíg a menekültügyi eljárás be nem fejeződik.

Megjegyzendő, hogy a magyar jogalkalmazás meglehetősen megengedő abból a szempontból, hogy a Genfi Egyezmény 31. cikke két feltételének teljesülését – a veszélyes területről való közvetlen érkezést és a hatóságoknál való haladéktalan jelentkezést – általában nem követeli meg ahhoz, hogy a büntethetőséget kizáró ok megállapításra kerüljön. Erre utal az is,

²⁰ Szabálysértési törvény 204. § (2): Aki az úti okmánnyal kapcsolatos jogszabályi rendelkezéseket megszegi, szabálysértést követ el.

²¹ Btk. 274. § (1): Aki

a) hamis közokiratot készít, vagy közokirat tartalmát meghamisítja,
b) hamis vagy hamisított, illetőleg más nevére szóló valódi közokiratot felhasznál,

c) közreműködik abban, hogy jog vagy kötelezettség létezésére, megváltozására vagy megszűnésére vonatkozó valótlán adatot, tényt vagy nyilatkozatot foglaljanak közokiratba, büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki az (1) bekezdés a) vagy b) pontjában meghatározott közokirat-hamisításra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Aki az (1) bekezdés c) pontjában meghatározott közokirat-hamisítás gondatlanságból követi el, vétség miatt pénzbüntetéssel büntetendő.

²² Btk. 214. §: Az a kiutasított vagy beutazási és tartózkodási tilalom hatálya alatt álló külföldi, aki külön engedély nélkül tartózkodik Magyarországon területén, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

²³ A büntethetőséget kizárja a törvényben meghatározott egyéb ok.

²⁴ ENSZ Menekültügyi Főbizottság – Magyar Helsinki Bizottság – Országos Rendőr-főkapitányság: A határmegegyelő program 2008–2009-ben; 25–26. old. (<http://helsinki.hu/wp-content/uploads/books/hu/Hatarmegfigyelo-program-2008-2009.pdf>; letöltés ideje: 2012. május 3.)

hogy a Legfőbb Ügyészség a Btk. 22. § i) pontjára („törvényben meghatározott egyéb ok”) hivatkozik, annak ellenére, hogy álláspontom szerint a Genfi Egyezmény megszüvegezése a g) pontban említett végszükségi helyzetre vonatkoztatható, azzal a kitételrel, hogy kétségkívül a végszükség fogalma „közvetlen veszély” elemének esetleges kiterjesztését tehetné szükségessé.

A Genfi Egyezmény idézett jogszabályhelye ugyanis kettős feltételt támaszt a büntethetőségi akadály életre hívásához: egyrészt azt, hogy a menekültnek „közvetlenül olyan helyről kell érkeznie, ahol élete vagy szabadsága (...) veszélyeztetve volt, másrészt azt, hogy a menekültnek haladéktalanul jelentkeznie kell a hatóságoknál. Az első feltételben foglaltak megfeleltethetőek a végszükség büntető törvénykönyvi fogalmának, miszerint „nem büntethető, aki a saját (...) személyét (...) közvetlen és másként el nem hárítható veszélyből menti, (...) feltéve, hogy a veszély előidézése nem róható a terhére, és a cselekménye kisebb sérelmet okoz, mint amelynek elhárítására törekedett”.

A magyar gyakorlat azonban jellemzően nem követeli meg a végszükségi helyzetet ahhoz, hogy a korábban hivatkozott büntethetőségi akadály érvényesüljön. Amennyiben a menedékkérő nemzetközi védelemben részesítésére sor kerül, egyéb feltételektől függetlenül mentesül az illegális határátlépés, vagy tartózkodás miatti felelősségre vonás alól.

5.2. A menedékkérő által külföldön elkövetett bűncselekmények

A Haya de la Torre-ügyben megfogalmazott elv érvényesülése jellemzően a menedékkérők által külföldön, elsősorban származási országukban elkövetett cselekmények kapcsán vetődik fel. Ez a kérdéskör hagyományosan a nemzetközi bűnügyi együttműködés, illetve a kiadatás terrénuma, de egyes esetekben ebbe a rendszerbe „belezavar” a menedékjogi szabályozás. Azon probléma, hogy ilyen esetekben hogyan vonható felelősségre az adott személy, első ránézésre könnyen feloldható, hiszen a nemzetközi védelmi szükséglet fennállása, vagy fenn nem állása a felelősségre vonás szempontjából elvileg az alábbi helyzeteket idézheti elő:

- ha nincs nemzetközi védelmi szükséglet – a büntetőjogi felelősségre vonás a származási országban indokolt, a kiadatás jogintézménye életre hívható;
- ha van nemzetközi védelmi szükséglet – a büntetőjogi felelősségre vonás a menedéket nyújtó országban indokolt, bizonyos korlátok között a büntetőeljárás átvétele lehetséges, eljárási jogsegély egyidejű igénybevételével.

5.2.1. A kiadatás működése

Egyes esetekben a helyzet valóban a fenti sémához igazodó, viszonylag egyszerű. Ilyenkor a menedékjog iránti kérelem a büntetőjogi igény érvényesítése szempontjából jelentős szerepet nem játszik, legfeljebb arra

alkalmas, hogy a kiadatást késleltesse.²⁵ Erre példa a magyar menekültügyi gyakorlatból az alábbi eset:

J. D. C.-t, az Amerikai Egyesült Államok állampolgárát 2010. április 13-án vették őrizetbe Magyarországon nemzetközi elfogató-parancs alapján, amelyet egy Kentucky-i bíróság adott ki „gyermek-pornográf anyag birtoklása és terjesztése” miatt. Április 15-én az ügyfél ideiglenes letartóztatásba került. A kiadatásra 2010. május 28-án került volna sor, azonban az ügyfél egy nappal előtte, 2010. május 27-én menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő, ideiglenesen megakadályozva ezzel a kiadatás végrehajtását.

A menekültügyi hatóság a menedékjog iránti kérelmet 2010. július 6-án elutasította. A döntéssel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelmet a Fővárosi Bíróság 2010. október 7-én jogerősen elutasította.

Az ügyfél tehát sikerrel elodázta a kiadatást, az nem valósulhatott meg május 28-án, a kiadatás végrehajtásának lehetősége csupán négy hónappal később, a jogerős bírósági döntést követően, október 7-étől nyílt meg újra. Hasonló történt nem sokkal később egy másik esetben:

P. L. G. spanyol állampolgárt 2011. december 23-án fogták el Magyarországon nemzetközi elfogató-parancs alapján, amelyet egy kolumbiai bíróság adott ki „pornográfia 18 évnél fiatalabb személlyel” bűncselekmény miatt. December 25-én az ügyfél kiadatási letartóztatásba került, a kiadatás tényleges végrehajtásának 2012. február 4-ig kellett volna megtörténnie, de az ügyfél 2012. január 20-án menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő, amelyre tekintettel a Fővárosi Törvényszék az ideiglenes kiadatási letartóztatást a menekültügyi eljárás befejezésétől számított 40 napig, de legfeljebb 2013. december 23-ig meghosszabbította.

A menekültügyi hatóság a menedékjog iránti kérelmet 2012. február 14-án elutasította. A döntéssel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelmet a Fővárosi Törvényszék 2012. március 1-jén jogerősen elutasította.

Utóbbi ügyfél a menedékjog iránti kérelmével annyit ért el, hogy kiadatását legalább másfél hónappal – február 4-től március 1-jéig – elodázta, önmagában azonban a menedékjog iránti kérelem előterjesztése nem gátolta volna meg a büntetőjogi igény érvényesíthetőségét. Hogy a kiadatás végül mégsem valósult meg, annak egyéb, a menedékjogtól független okai voltak.²⁶

Egyes esetekben a kiadhatóság kérdése nem annyira egyszerű, mint a fentiekben, ilyenkor indokolt a ki-

adatást diplomáciai garancia-vállaláshoz kötni,²⁷ ahogy ez történt az alábbi esetekben is.

B. V. V. orosz állampolgár 2007. október 20-án érkezett Magyarországra, majd ideiglenes kiadatási letartóztatásba, később kiadatási letartóztatásba került az Interpol Moszkvai Irodája által az ügyféllel szemben banditizmus²⁸ kísérlete és emberölés miatt kiadott elfogató parancs alapján. Az orosz hatóságok már a kiadatási kérelemben garanciát nyújtottak arra, hogy az ügyfelet sem kínzásnak, sem embertelen bánásmódnak nem vetik alá, illetve vele szemben halálbüntetést nem szabnak ki. Erre tekintettel az igazságügyi miniszter a kiadatáshoz 2008. március 4-én hozzájárult. A végrehajtás április 11-re volt megszervezve, de a végrehajtás megakadályozása érdekében az ügyfél 2008. április 10-én menedékjog iránti kérelmet nyújtott be, amit a menekültügyi hatóság 2008. április 30-án kelt döntésében elutasított. Felülvizsgálati kérelemben az ügyfél – egyebek mellett – az oroszországi börtönkörülményekre hivatkozott.

A Fővárosi Bíróság a felülvizsgálati kérelmet az orosz diplomáciai garanciavállalást elfogadva, 2008. július 4-én jogerősen elutasította. Az ügyfél – a kiadatási őrizet maximális időtartamára is tekintettel – július 7-én ismételt kérelmet terjesztett elő, ami az akkor hatályos jogszabályok értelmében szintén akadályát képezte a kiadatásnak. A menekültügyi hatóság, mint azonos ténybeli alapon előterjesztett ismételt kérelmet, 2008. július 23-án elfogadhatatlanként elutasította, amellyel szemben az ügyfél július 28-án felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A kérelmet a Fővárosi Bíróság 2008. augusztus 5-én nemperes eljárás keretében jogerősen elutasította.

Az ügy fenti körülményeiből egyértelműen megállapítható, hogy az ügyfél a kiadatás megghiúsítása érdekében nyújtotta be két egymást követő menedékjog iránti kérelmét, az elsőt mindössze egy nappal a kiadatás megszervezett időpontja előtt.

Kevésbé kiszámítottan, de szintén a már engedélyezett kiadatás megghiúsítása érdekében nyújtotta be menedékkérelmét az alábbi ügyfél:

P. J. orosz állampolgár a '90-es évek elején érkezett Magyarországra. 2002. február 27-től 2005. február 27-ig előzetes letartóztatásban volt emberrablás és súlyos testi sértés miatt. 2004-ben újabb vádiratot nyújtottak be vele szemben

²⁵ Ld. 13. lábjegyzet!

²⁶ hvg.hu: Magyarország szabadon engedte a szökött gyerekpornóist; (http://hvg.hu/vilag/20120919_pablo_lapiedra_kiadatas; letöltés ideje: 2012. november 19.)

²⁷ A nemzetközi bűnjogi együttműködésről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény 7. §: A jogsegély iránti megkeresés teljesítését a miniszter, illetőleg a legfőbb ügyész megfelelő garanciákhoz kötheti, a garanciavállalás elutasítása esetén pedig megtagadja a teljesítést, ha feltételezhető, hogy a külföldön folyó eljárás, a várható büntetés vagy annak végrehajtása nincs összhangban az Alaptörvénynek, továbbá a nemzetközi jognak az emberi jogok védelmére vonatkozó rendelkezéseivel és alapelveivel.

²⁸ Tartalmilag: szervezett fegyveres bűnözői csoport létrehozása

zsarolás és kényszerítés miatt. Az orosz Legfőbb Ügyész 2004. március 8-án, emberölés és halált okozó testi sértés miatt kiszabott 15 év szabadságvesztés letöltése céljából megküldött kiadati kérelme alapján a Fővárosi Bíróság 2005. február 10. napján elrendelte a nevezett kiadati letartóztatását. Az orosz hatóságok garanciát vállaltak arra, hogy P. J. élvezni fogja a védelemhez szükséges összes eljárási garanciát, ide értve a jogi tanácsadást, nem lesz kitéve kínzásnak, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek, és hogy a kiadatás megvalósulása esetén halálbüntetést nem szabnak ki az érintettre.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság a nevezett zsarolás miatt 2008. március 17-én 6 év szabadságvesztésre, a Fővárosi Bíróság önbíráskodás miatt 2009. január 29-én 2 év börtönbüntetésre és 4 év közügyektől eltiltásra ítélte.

Az ügyfél 2009. február 5-én menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő, amelyet a menekültügyi hatóság 2009. május 12-én elutasított. A döntéssel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelmet a Fővárosi Bíróság 2009. november 17-én jogerősen elutasította.

Az ügyfél 2011. április 11-én ismételt menedékjog iránti kérelmet terjesztett elő, amelynek azonban az akkor hatályos jogszabályok szerint már nem volt halasztó hatálya a kiadatás végrehajtására. Az ügyfelet 2011. április 29-én Magyarország kiadta Oroszországnak, erre tekintettel a menekültügyi hatóság az eljárását megszüntette.

A fentiek jó példák arra, amikor a menedékjogi szabályozás nem lehetetleníti el, legfeljebb késlelteti a nemzetközi bűnügyi együttműködést, s azon belül is a kiadást. Ugyanakkor jól látszik, hogy csak olyan országok esetében alkalmazható, amelyek biztonságosságával, jogállamiságával kapcsolatban nem vetődik fel aggály, vagy olyan diplomáciai garanciát nyújtanak, amely kellő biztosítékot jelent az emberi jogok védelmére. Egyes esetekben azonban ezek nem teljesülnek.

5.2.2. A kiadatás diszfunkciója

Néha a diplomáciai garanciavállalás sem elegendő ahhoz, hogy a kiadatás megvalósulhasson. Erre rendkívül friss, nagy port kavaró példa az alábbi eset. Az Egyesült Királyság Különleges Bevándorlási Fellebbviteli Bizottsága²⁹ úgy döntött, hogy a Jordániában terrorizmussal vádolt Abu Qatada nem adható ki a származási országnak. A Bizottság bírójának nem volt meggyőződve arról, hogy a jordániai bíróság előtt teljesülne a tisztességes eljárás elve, és hogy nem használnának fel a vádlottal szemben kínzással megszerzett bizonyítékot.³⁰ Tette ezt mindannak ellenére a brit

bíró, hogy Jordánia diplomáciai garanciát vállalt a tisztességes eljárás elveinek betartására. Az ügy érdekessége, hogy korábban az Emberi Jogok Európai Bírósága ugyanennek a személynek az ügyében úgy döntött, hogy a Jordániába való kiadatás nem sértené az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. (kínzás tilalma) és 5. (szabadsághoz és biztonsághoz való jog) cikkeiben foglalt jogokat, ugyanakkor sérülhetnek a 6. cikkben foglalt, a tisztességes tárgyaláshoz való jog.³¹ Utóbbi jog azonban – a 3. cikkben foglaltakkal ellentétben – nem abszolút jellegű, a visszaküldés tilalmát elvileg nem alapozza meg.

Még rosszabb a helyzet, ha a kiadást kérő állam nemhogy garanciát nem vállal, de kifejezetten fenntartja büntetőjogi igényét azon cselekményekre is, amelyekre a kiadati hozzájárulás nem terjed ki. Erre példa a következő jogeset:

Y. I. I. O. azeri állampolgár 1995 októberében érkezett Magyarországra, állítása szerint azért, mert katonaként részt vett az elnök elleni sikertelen puccskísérletben. 2003-ig álnéven élt Magyarországon, ezalatt kétszer folyt ellene Magyarországon elkövetett cselekmények miatt büntetőeljárás. 2002. augusztus 13-tól őrizetben, majd előzetes letartóztatásban volt különböző bűncselekmények elkövetésének gyanúja miatt. 2003. szeptember 29-én kiadati letartóztatásba helyezték, az azeri ügyészség 1995. március 31-én kelt elfogatóparancsa alapján, amit lőfegyver, lőszer és robbanóanyag lopása miatt bocsátott ki az ügyféllel szemben. Az azeri hatóságok 2003-ban kérték az ügyfél kiadatását, a kérelem azonban nem terjedt ki az elfogatóparancsban foglalt valamennyi bűncselekményre. Az igazságügyi miniszter 2003. november 17-én hozzájárult az ügyfél kiadatásához, azonban kizárólag a kiadati kérelemben foglalt bűncselekmény kapcsán.

Az ügyfél 2004. április 13-án menedékjog iránti kérelmet nyújtott be, majd kérelmét visszavonta, így eljárását a menekültügyi hatóság megszüntette. A Pest Megyei Bíróság az ügyfelet – már saját nevén – 2004. július 6-án társíttesként elkövetett emberrablás és súlyos testi sértés, valamint közokirat hamisítás miatt 4 év szabadságvesztésre ítélte és 7 évre kiutasította Magyarország területéről. (A Fővárosi Ítéltábla a döntést 2005. október 6-án kizárólag annyiban változtatta meg, hogy a kiutasítás időtartamát 10 évre növelte.) Az elsőfokú bírósági ítéletet követően az ügyfél 2004. szeptember 13-án ismételt menedékjogot kért, amit a hatóság 2004. október 22. napján elutasított.

Az ügyfél a hatóság döntését megtámadta. Az azeri hatóságok kiegészítő kiadati kérel-

²⁹ Special Immigration Appeals Commission

³⁰ BBC News: Abu Qatada wins appeal against deportation; Forrás: <http://www.bbc.co.uk/news/uk-20295754>; (letöltés ideje: 2012. november 14.)

³¹ Emberi Jogok Európai Bírósága: Othman (Abu Aqatada) v. United Kingdom; Forrás: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108629> (letöltés ideje: 2012. november 15.)

met terjesztettek elő, amihez csatoltak egy 2005. január 27-én kelt letartóztatási parancsot is. A Fővárosi Bíróság kiadatási ügyben eljáró tanácsa 2006. október 16-án kelt végzésében megállapította, hogy a kiadatás feltételei nem állnak fenn, mert a kiegészítő kiadatási kérelem olyan cselekményekre is kiterjed, amelyek egyrészt politikai cselekménynek minősülnek, másrészt olyanokra, amelyek a magyar jog szerint már elévültek.³²

A Fővárosi Bíróság 2007. augusztus 31-i döntésében a menekültügyi hatóság döntését megváltoztatva megállapította a visszaküldés tilalmának fennállását, arra tekintettel, hogy álláspontja szerint az azeri szervek válasza alapján nyilvánvaló, hogy olyan cselekmények tekintetében is le kívánják folytatni a büntetőeljárást, amelyekre a kiadatási hozzájárulás nem terjedt ki, valamint arra, hogy az ügyfél hazatérése esetén a várható börtönkörülmények olyanok, amelyek a kínzás, kegyetlen, embertelen bánásmód, illetve büntetés tilalmába ütköznek.

A kiadatás tehát – emberi jogi szempontból teljes mértékben helyesen – meghiúsult, ami ugyanakkor azzal járt, hogy az ügyfél származási országában esetlegesen elkövetett bűncselekményei büntetlenül maradtak.

A fenti eset rávilágít arra, hogy még ha a külföldi menekülési története alapján – ami nem egy esetben a büntetőjogi felelősségre vonás előli menekülésre korlátozódik – a nemzetközi védelem nem lenne biztosítható, akkor is előfordulhat az, hogy az elkövető végül a származási országba nem utasítható, vagy adható ki; kizárólag azért, mert ott nem biztosított a tisztességes büntetőeljárás, az európai standardoknak nem megfelelő (pl. testcsonkító) büntetéseket, esetleg halálbüntetést alkalmaznak, vagy a standardoknak egyébként megfelelő büntetést olyan körülmények között hajtják végre, amelyek elmaradnak az elvárható minimum-szinttől. Ilyenkor tehát mégis a menedéket biztosító országban kell érvényre juttatni a büntetőjogi igényt.

5.2.3. A büntetőjogi igény érvényesítése Magyarországon

A korábban ismertetett esetek közös jellemzője, hogy a kiadatási kérelem megelőzte – valójában indukálta – a menedékjog iránti kérelem benyújtását. Másként megfogalmazva: a kiadatást kérő ország hamarabb tudott arról, hogy az érintett személy vádolható a bűncselekmény elkövetésével és hogy Magyarországon tartózkodik, minthogy az ügynek menekültügyi relevanciája lett volna.

A nemzetközi bűnügyi együttműködés rendszere

nem kínál megoldást a fordított esetre, azaz arra, amikor az ügyfél hamarabb kér menedékjogot, minthogy a származási országa egyáltalán tudomást szerezne a hollétéről. A lehetőség, hogy a menedék országa értesítse a származási országot, hogy az kérje az érintett személy kiadatását,³³ ekkor pusztán elvi jellegű, ugyanis egy speciális menedékjogi szabály akadályozza a menedékkérők esetében a büntetőjogi felelősségre vonást: a származási ország hatóságaival való kapcsolat felvételének tilalma. Ezen, a Genfi Egyezményben foglalt védelmi kötelezettségből fakadó, és az ún. eljárási irányelv³⁴ 22. cikkében³⁵ megjelenő előírás a Met. 42. § (1) bekezdésében³⁶ került átültetésre. A jogintézmény célja, hogy védje a menedékkérőt – mint potenciális menekültet – esetleges üldözőjével szemben, egyben védelmet nyújtson az otthon maradt családtagjai számára. Ez ugyanakkor számos esetben egyértelmű akadálya lehet a jogos büntetőeljárás folytatásának.

A kapcsolat-felvételi tilalom abszolút abból a szempontból, hogy valamennyi hatóságot és bíróságot köti (így a nyomozhatóságokat és büntetőbíróságokat is), relatív viszont annyiban, hogy feltételtől függő: csak akkor érvényesül, ha az üldözők ezáltal tudomást szereznének a menedékjog iránti kérelem előterjesztésének tényéről, valamint akkor, ha ezáltal a menedékkérő és/vagy családtagja veszélybe kerülne.³⁷ Ez a veszély, amennyiben fennállt a menekültügyi eljárás alatt, nem szűnik meg akkor sem, amikor az eljárás befejeződik, és a külföldi elveszti menedékkérői jogállását. Az eljárás végeztével a kapcsolat-felvételi tilalom csak akkor szűnik meg, ha a menedékjog iránti kérelem teljes (tehát a visszaküldési tilalom fennállását sem megállapító) elutasítására kerül sor, de ebben

³³ Ahogy az történt a fent említett esetek közül a P. L. G.-ügyben.

³⁴ A Tanács 2005/85/EK irányelve (2005. december 1.) a menekültstátusz megadására és visszavonására vonatkozó tagállami eljárások minimum-szabályairól

³⁵ 22. cikk: Az egyedi esetek megvizsgálása során a tagállamok számára tilos:

a) a menedékjog megadására vonatkozó egyedi kérelemmel kapcsolatos információk vagy azon ténynek a menedékkérő állítólagos üldözője (üldözői) számára való közvetlen felfedése, hogy ez irányú kérelem benyújtására került sor;
b) az állítólagos üldöző(k)től oly módon megszerezni bármely információt, amely azt eredményezné, hogy az üldöző(k) közvetlen tájékoztatást kapnak arról, hogy az érintett kérelmező menedékjog iránti kérelmet nyújtott be, továbbá amely a kérelmező és/vagy eltartottjai fizikai épségét, vagy a még a származási országban élő családtagjainak szabadságát és biztonságát veszélyeztetné.

³⁶ 42. § (1) Magyar hatóság, illetve bíróság nem léphet kapcsolatba

a) az elismerést kérő származási országával,
b) olyan országgal, amelyről feltételezhető, hogy információt továbbít a származási országba,
c) olyan személlyel vagy szervezettel, akiről vagy amelyről feltételezhető, hogy az elismerést kérőt üldözte, üldöznék vagy információt továbbítana az elismerést kérő üldözőinek,

ha a kapcsolatfelvétel eredményeként az üldözők tudomást szereznének arról, hogy az elismerést kérő elismerés iránti kérelmet nyújtott be, vagy a kapcsolatfelvétel következtében az elismerést kérő, illetve valamely családtagja testi épségét vagy az elismerést kérő származási országában élő családtagjának szabadságát vagy biztonságát veszély fenyegetné.

³⁷ A Met.-hez fűzött indokolás értelmében: „Magyar hatóság csak akkor veheti fel a kapcsolatot az elismerést kérőt üldöző állammal, szervezettel vagy személlyel, ha meggyőződött arról, hogy a kapcsolatfelvétel nem vezet arra, hogy az említettek tudomást szereznek a kérelemről, illetve nem teszi ki az elismerést kérőt vagy családtagját veszélynek.”

³² A nemzetközi bűnügyi együttműködésről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény 12. § a) pont: Nincs helye a kiadatásnak, ha az a bűncselekmény, illetőleg az a büntetés, amely miatt a kiadatást kérik, akár a megkereső államban, akár Magyarországon elévült;

az esetben a kiutasítást végre lehet hajtani és elvileg³⁸ nincs akadálya a származási országban a büntetőeljárás lefolytatására. Amennyiben azonban legalább a visszaküldési tilalom fennáll a kérelmező esetében, a kapcsolat-felvételi tilalom tovább érvényesül. Könnyű belátni, milyen nehéz lenne a nyomozóhatóságoknak a külföldi származási országában elkövetett bűncselekménye ügyében eljárni úgy, hogy a származási ország hatóságaival a kapcsolatot nem vehetik fel, mert ezzel például veszélybe sodornák a külföldi otthon tartózkodó családtagjait.

Ha a származási országgal való kapcsolatfelvételt nem tiltja a menedékjogi szabályozás, akkor is olyan, gyakorlati jellegű akadályok gördülhetnek a büntetőjogi eljárás lefolytatásának útjába, mint a viszonyosság, illetve a bűnügyi együttműködés hiánya. Hogy ez mennyire nem elméleti jellegű, hanem nagyon is valós probléma a menedékjogi gyakorlatban, azt jelzik az alábbi jogesetek:

G. H. afgán állampolgár 2009. június 6-án érkezett illegálisan Magyarország területére. Előállítását követően menedéket kért, majd ismeretlen helyre távozott. 2009. augusztus 27-én került vissza Magyarországra, majd ismétlen menedéket kért. Eljárása során úgy nyilatkozott, hogy három és fél évig a táliboknak dolgozott, mert szimpatizált velük. Ezalatt az idő alatt üzemanyag-szállító magánjárműveket aknázott alá, harcolt az afgán rendőrök és az amerikai katonák ellen. Magánszemélyeket többször foglyul ejtettek váltságdíj érdekében. Több fegyveres támadásban részt vett, nagy valószínűséggel ölt embert, de nem tudja mennyit. A tálibokat azért hagyta ott, mert nem tetszett neki, hogy ártatlan embereket ölnek, így viszont a hatóság emberein kívül már ők is vadásznak rá. A menekültügyi hatóság a kérelmet a 2009. december 7-én kelt határozatában elutasította és megállapította, hogy a visszaküldés tilalma fennáll.

A menekültügyi hatóság feljelentése alapján a Legfőbb Ügyész 2010. március 26-án terrorcselekmény büntett és más bűncselekmények elkövetésének gyanúja miatt nyomozást rendelt el. A Nemzeti Nyomozó Iroda azonban 2011. január 21-én megszüntette a nyomozást, arra tekintettel, hogy „a nyomozás megnyugtató módon történő lezárásához elengedhetetlenül szükséges lenne az afgán hatóságokkal történő kapcsolatfelvétel annak megállapítása végett, hogy a G. H. által elmondott cselekmények az általa tett nyilatkozatokban megjelölt helyen, időben és módon megtörténtek-e, illetve az afgán hatóságok folytatnak-e büntetőeljárást nevezettel szemben.

Tekintettel azonban arra, hogy Afganisztán és Magyarország között hatályos jogsegélyegyezmény nem létezik, a bizonyítás ez irányú tovább-

fejlesztésére így lehetőség nincs, ezért a rendelkezésre álló személyi és okirati bizonyítékok alapján a cselekmények elkövetése kétséget kizáróan nem bizonyítható.”

Az ügyfél esetében a visszaküldés tilalmát az alapozta meg, hogy a menekültügyi hatóság ország-információkon alapuló értékelése szerint az afgán kormányzat bár jogosan, de meg nem engedhető eszközökkel lépne fel vele szemben, az ország egyes részeit de facto uralmuk alatt tartó tálibok pedig „árulása” miatt fordulnának vele szembe. A védelmet, a visszaküldés tilalmát közvetve az általa elkövetettnek elfogadott bűncselekmények alapozzák meg, ugyanakkor büntetőjogi felelősségre vonása elmaradt.

Nem sokkal később egy másik ügy – büntetőjogi szempontból – hasonlóan megoldatlan maradt:

W. M. Y. pakisztáni állampolgár 2010. február 14-én illegálisan érkezett Magyarországra, majd másnap idegenrendészeti eljárása során menedéket kért. Eljárása során úgy nyilatkozott, hogy öt éven keresztül egy 15–20 főből álló tálib csapat vezetője volt, ő kezelte a szervezet bankszámláját is. A szervezeten belüli, nemzetiségi alapon kirobbant ellentét miatt hagyta el hazáját. Később megerősítette a fentieket és kiegészítette többek között azzal, hogy az ellenség elfogott katonáit kivégezték, ő maga is hajtott végre ilyen cselekedetet, de csak parancsra. A menekültügyi hatóság 2010. április 30-án feljelentést tett a Legfőbb Ügyészségen, majd 2010. június 17-én a menedékjog iránti kérelmet elutasította a visszaküldési tilalom megállapítása mellett. Az ügyfél felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a döntéssel szemben, majd 2010. augusztus 14-én ismeretlen helyre távozott. Tekintettel arra, hogy a per első tárgyalásán nem jelent meg, a Fővárosi Bíróság a pert 2010. november 23-án megszüntette.

A Nemzeti Nyomozó Iroda 2011. január 28-án a nyomozást megszüntette arra tekintettel, hogy „a nyomozás megnyugtató módon történő lezárásához elengedhetetlenül szükséges lenne az afgán és pakisztáni hatóságokkal történő kapcsolatfelvétel annak megállapítása végett, hogy a W. M. Y. által elmondott cselekmények az általa tett nyilatkozatokban megjelölt helyen, időben és módon megtörténtek-e, illetve az afgán, vagy pakisztáni hatóságok folytatnak-e büntetőeljárást nevezettel szemben.

Tekintettel azonban arra, hogy Afganisztán, Pakisztán és Magyarország között hatályos jogsegélyegyezmény nem létezik, a bizonyítás ez irányú továbbfejlesztésére így lehetőség nincs, ezért a rendelkezésre álló személyi és okirati bizonyítékok alapján a cselekmények elkövetése kétséget kizáróan nem bizonyítható.”

Tehát függetlenül attól, hogy az ügyfél saját bevallása szerint is súlyos bűncselekményeket követett el,

³⁸ Gyakorlatilag ez nem mindig érvényesül, számos országba egyszerűen lehetetlen az elrendelt jogerős, akár bíróság által elrendelt végrehajtása.

amelyek közvetett eredményeképpen Magyarországon maradhatott, jogsegélyegyezmény hiányában az elkövetett cselekményei büntetlenül maradtak.

Még ha a büntetőeljárás meg is indul az elkövetővel szemben, az eljárás hatékonysága akkor is erősen megkérdőjelezhető, függetlenül attól, hogy az érintett személy esetleg terrorista-cselekmények szervezésével gyanúsítható.

S. afgán állampolgár 2010. július 8-án érkezett illegálisan Magyarországra, majd idegenrendészeti őrizetben 2010. augusztus 31-én menedékjogot kért. A menekültügyi eljárásban szakhatóságként eljáró Alkotmányvédelmi Hivatal állásfoglalása szerint „nevezett személy – szélsőséges nézetei, fegyveres harcra történt kiképzése, valamint korábbi afganisztáni ellenálló csoportban való részvétele, illetve feltáratlan európai kapcsolati köre alapján – magyarországi tartózkodása nemzetbiztonsági érdeket sért, kockázati tényezőt jelent mind hazánk, mind más EU-, illetve NATO-tagországok biztonsági helyzetére.” A menekültügyi hatóság az elismerés iránti kérelmet 2010. december 2-án elutasította.

A menekültügyi hatóság feljelentése alapján a külföldi 2011. január 5-től előzetes letartóztatásban volt, majd a Szegedi Városi Bíróság 2011. október 3-án a büntetőeljárás folytatásáról döntött a külföldi szabadlábon hagyása mellett. A külföldi ezt követően ismeretlen helyre távozott, 2011. december 19-én Ausztriában kért menedékjogot.

Ilyen körülmények között nehezen elképzelhető a büntetőeljárás hatékony lefolytatása, illetve az elkövető eredményes felelősségre vonása, annak ellenére, hogy – ellentétben a korábban ismertetett esetekkel – a gyanúsításra nem a menedékkérő saját nyilatkozatai adtak alapot.

Hogy a büntetőjogi igény sajnos nem csak háborús körülmények között, harcoló felek valamelyikeként elkövetett cselekmények esetében maradhat kielégítetlen, arra jó például szolgálnak az alábbi esetek:

J. Z. afgán állampolgár 2010. február 26-án érkezett Magyarországra illegálisan, majd március 10-én menedékjogot kért. Meghallgatásán úgy nyilatkozott, hogy azért jött el Afganisztánból, mert a barátaival megerőszkoltak egy 15 éves lányt, akinek az egyik bűntársa beadott valamilyen szert. Az erőszakra akkor került sor, amikor a lány egyedül tartózkodott a saját otthonában. Kifejezetten csak a felelősségre vonás elől menekülve hagyta el hazáját.

A menekültügyi hatóság az elismerés iránti kérelmet szavahihetőségi aggályok miatt 2010. május 11-én elutasította. A döntéssel szemben előterjesztett felülvizsgálati kérelem alapján a Fővárosi Bíróság a döntést megváltoztatva az ügyfél szavahihetőségét elfogadva 2011. novem-

ber 4-én megállapította a visszaküldés tilalmának fennállását.

A menekültügyi hatóság a bírósági ítéletre figyelemmel 2012. január 16-án feljelentést tett az ügyben. A Legfőbb Ügyészség 2012. január 31-én kelt levelében tájékoztatta a hatóságot, hogy nem kíván az ügyben büntetőeljárást indítani, tekintettel arra, hogy a hazai büntetőeljárás bizonyítékok hiányában előreláthatólag nem járna eredménnyel. J. Z. önmagára tett terhelő vallomásának ellenőrzésére nemzetközi jogsegély útján sincs mód, és az általa előadottakra más bizonyíték sem szerezhető be.

Hasonlóan a korábban említett G. H. és W. M. Y. ügyekhez tehát az elkövetett bűncselekmény – pontosabban: az amiatti, magyar büntetőjogi standardokkal össze nem egyeztethető felelősségre vonás veszélye – alapozta meg azt, hogy az ügyfél nem küldhető vissza a származási országába, ugyanakkor az elkövetett cselekmény miatti felelősségre vonás elmaradt, a csoportos nemi erőszakot elkövető személlyel szemben eljárás sem indult.

Okulva a korábban említett sorozatos kedvezőtlen tapasztalatokból az alábbi, gondatlanul elkövetett emberölésnek minősíthető esetben feljelentést sem történt:

A. S. A. afgán állampolgár és családja 2011. december 24-én érkezett Magyarországra, majd december 28-án kért menedékjogot. A kérelmet arra alapozták, hogy a családfő egy építkezésen szóváltásba keveredett, amiből verekedés alakult ki. Ennek részeként véletlenül kilökött egy férfit az erkélyről, aki kórházba szállítás után életét veszítette. Az elhunyt fia, aki korábban katonaként szolgált, halálosan megfenyegette az ügyfelet, aki emiatt családjával együtt elmeneült hazájából.

A menekültügyi hatóság a kérelmet 2012. április 25-én elutasította, az ügyfél a döntéssel szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. A Debreceni Törvényszék – felettebb vitatható módon, hiszen a családfő vonatkozásában fennáll a bevezetőben is említett kizáró okok egyike – a hatóság döntését megváltoztatva az egész családot menekülteként ismerte el 2012. szeptember 24-én.

Az elkövető ez esetben tehát nem csak a felelősségre vonást kerülte el, hanem – álláspontom szerint vitatható bírói döntés eredményeként, ellentétesen a Genfi Egyezmény és a Met. szabályaival – a legmagasabb szintű nemzetközi védelmet is megszerezte.

Értelemszerűen viszonylag ritkán értesülnek a magyar hatóságok a külföldi külföldön elkövetett bűncselekményeiről, ez a menekültügyi eljárás keretében általában akkor következik be, ha a menedékkérő maga számol be a cselekményről. Meglehetősen ritka az S.-ügyhöz hasonló eset, amikor az ügyféltől függet-

len forrás deríti ki, erősíti meg azt, hogy az ügyfél bizonyos bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható.

Ennek megfelelően az alapvetés szem előtt tartása mellett – miszerint a menedékkérők általában jogsérellem áldozatai és nem okozói – is le kell szögezni, hogy lehetetlen akár csak megbecsülni is, hogy a menedéket kérő személyek között milyen számban, arányban vannak olyanok, akik hazájukban súlyos bűncselekményt követtek el.

Ami igazán elgondolkodtató azonban, hogy még azokban az esetekben is elmarad a büntetőjogi felelősségre vonás, amikor a magyar hatóságok tudomást szereznek a menedékkérő által elkövetett bűncselekményről, ami a társadalom igazságérzete mellett csorbítja a Nemzetközi Bíróság által megfogalmazott elv érvényesülését is. Csak az elmúlt néhány év magyar joggyakorlatát áttekintve nyilvánvalóvá válik, hogy elkerülték a felelősségre vonást olyan személyek, akik alaposan gyanúsíthatók különböző háborús bűncselekmények, emberölés, emberrablás, erőszakos közöslés, vagy épp terrorcselekmények elkövetésével.

Ráadásul a menedékkérők egyre nagyobb számban és arányban érkeznek olyan országokból,³⁹ amelyek esetében az ott elkövetett cselekmények miatti felelősségre vonás esélye a fentiek alapján nulla.

6. Összegzés

Vékony határmezsgyén mozog a jogalkalmazó, amikor egyszerre kell érvényt szereznie a menedékjog által is védett emberi jogoknak és az állam büntetőjogi igényének. Nem könnyíti meg a feladatot, hogy a két jogterület a bizonyítási skála két végpontján helyezkedik el: a büntetőjogi felelősség megállapításához minden kétséget kizáró bizonyítottság kell, a nemzetközi védelem megszerzéséhez azonban elég, ha a menedékkérő valószínűsíti, hogy esetében az elismerés feltételei fennállnak. Könnyű ebből arra következtetni, hogy mintha a menedékjogi igényt előnyt élvezne a büntetőjogi igénnyel szemben. Némi általánosítással élve: mintha a menedékkérő egyéni érdeke megelőzné a társadalom érdekét.

³⁹ Az afgán kérelmezők aránya 2010-ben 33%, 2011-ben 38% volt, ami az ideai adatok alapján tovább nőtt 41%-ra. Még radikálisabb mértékben emelkedett a pakisztáni állampolgár kérelmezők száma és aránya. Míg 2010-ben az összes kérelmező mindössze 2%-át alkották, addig arányuk 2011-ben meghaladta a 7%-ot, idén pedig a 15%-ot. 2012-ben e két állampolgársági kategóriába tartozott a kérelmezők több mint fele, ami éves szinten mintegy 1000 főt jelent.

A két jogterület ezen elvi jellegű különbözőségén túl nagyon is gyakorlati akadályok gátolják a felelősségre vonást. Magában a kiadatásban, a nemzetközi bűnügyi együttműködés talán legfontosabb eszközében olyan immanens gátak vannak, amelyek képesek megakasztani a tágabb értelemben vett – a nyomozati szakra is kiterjedő – büntetőeljárást. Egyrészt a kérdéses bűncselekménynek el kell érnie egy bizonyos súlyosságot,⁴⁰ másrészt a származási országnak kérnie kell a kiadatást, harmadrészt pedig a származási ország teljes igazságszolgáltatási rendszerének meg kell felelnie a Magyarországon elvártaknak, ellenkező esetben a Y. I. I. O.-ügyhöz hasonlóan meghíúsul a kiadatás. Ezen túlmenően a jogsegélyegyezmények hiánya is akadályát képezheti a büntetőjogi felelősségre vonásnak.

Pedig a kockázat jelentős. A társadalmi igazságérzet mellett ugyanis alapvető nemzet- és közbiztonsági érdekek sérülhetnek, ha a speciális prevenció bizonyos személyi kör esetében nem alkalmazható. Elég csak a fenti esetek közül a B. V. V., a P. J., vagy a Y. I. I. O.-ügyekre nézni, hogy lássuk, a származási országban elkövetett bűncselekményeket a menedék országában elkövetett bűncselekmények követték, a szándékos bűncselekmények elkövetőinek esetében a bűnismétlés veszélye pusztán statisztikai alapon is reális eshetőségnek tűnik.

Mi lehet tehát a megoldás? A fenti problémák jelentette kihívásra adott egyfajta állami válaszként lehet tekinteni az Egyesült Államok 2001 óta gyakorolt politikájára: bizonyos cselekmények, illetve az állam bizonyos mértékű fenyegetettsége esetén a biztonsági érdek felülírja akár az emberi jogok – az egyéni érdekek – érvényesülését is. Még ha ennek az erősen vitatható és sokak által joggal kritizált útnak a követésére lenne is szándék az Európai Unióban és azon belül Magyarországon, a jelenlegi nemzetközi és uniós jogi keretek között nincs rá lehetőség.

Az egyetlen reális megoldási lehetőséget legfeljebb a nemzetközi büntetőjogi együttműködés szélesítése (pl. más állam hatóságai által az ügyfél származási országában elvégzett nyomozati munka elfogadása és felhasználása) jelenthetné, illetve olyan személyek és szervek (pl. összekötő tisztek) bevonása a nyomozási tevékenységbe, amelyek, vagy akik jelenleg nem rendelkeznek ilyen jogkörrel. ■

⁴⁰ A nemzetközi bűnügyi együttműködésről szóló 1996. évi XXXVIII. törvény 11. § (2): Büntetőeljárás lefolytatása érdekében kiadatásnak csak akkor van helye, ha a cselekmény a kiadatást kérő országban egy évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő.